

RAZMIŠLJANJA O EKUMENIZMU SA SVETE GORE ATOSA

Frane Franić

Krist je postavio visoki životni moralni ideal ljubavi prema Bogu i čovjeku. »Ljubiti Boga iznad svega, a bližnjega svoga kao samoga sebe« — bilo je rečeno već u Starom zavjetu, ali je Krist tu starozavjetnu normu tako protumačio riječima i životom, da to Židovi nisu prihvatili. Naime, Židovi nisu prihvatili život Kristov kao tumačenje Božje ljubavi prema čovjeku. Njima se je činilo nemoguće da Bog postane čovjekom iz ljubavi prema čovjeku. Oni su takvog Boga odlučno zbacili skupa s njegovom naukom o općoj ljubavi prema svim ljudima bez obzira da li netko pripada »izabranom narodu« ili ne.

To je bila i ostaje zapovijed opće i požrtvovne ljubavi prema svakom čovjeku, bez obzira na narodnost, boju kože, vjeru, ideološku ili klasnu pripadnost, i istodobno glavna zapreka prihvaćanju i širenju evanđeoske Kristove nauke. Ljudima je teško povjerovati u Boga koji bi se dao razapeti za ljude, i teško im je dati se razapeti jedan za drugoga. Nitko se ne želi odricati onoga što ima u ime neke jednakopravnosti među ljudima, ili iz ljubavi prema ljudima.

Prva Crkva u Jeruzalemu je shvatila temeljnu zapovijed ljubavi; shvatila je da Evanđelje nije neka ideologija za osvajanje vlasti, nego služenje Bogu u služenju ljudima. Stoga kažu Djela apostolska: »Oni su bili postojani u apostolskoj nauci, zajedničkom životu, lomljenju kruha i u molitvama. Strah spopade svakoga, jer su apostoli činili mnoge čudesne znakove. Svi koji prigriše vjeru držahu se zajedno i sve im bijaše zajedničko. Prodavali bi pokretna i nepokretna dobra i to bi dijelili svakom prema njegovoj potrebi.« (Dj. ap. 2, 42—45.)

Takav su duh nastojali apostoli stvoriti u Crkvama koje su osnivali. Nisu svuda jednako uspijevali, između ostalog i zato što su za zajedništvo materijalnih dobara potrebni i neki povijesni objektivni uvjeti, ne samo subjektivno dobra volja i vjersko oduševljenje.

Ljudski elemenat je na poseban način došao do izražaja kada je Crkva ostala pobjednicom na pozornici povijesnog zbivanja nad grčko-rimskom kulturom i religijom. Tada je u Crkvi, to jest u Crkvi kojoj je nakon cara Konstantina država postala zaštitnicom, počeo prevladavati ljudski egoistični elemenat, a gubio se elemenat božanskog života, t.j. zapovijed ljubavi prema Bogu i svim ljudima kao prema samom sebi. Tada je u Crkvi nastao i rascvjetao se monaški pokret. Najizabraniji kršćani ostavljali su »svijet« i povlačili se u pustinje Egipta, Sirije, Palestine i poslije širom kršćanskog svijeta, da daleko od ljudi ostvare evanđeoski ideal. Tako se je u redovništvu kroz vjekove sačuvao u najizvornijem obliku ideal ljubavi prema Bogu i ljudima. Prvi su redovnici nastojali taj ideal ostvarivati u pustinjačkom, eremitskom životu; zatim su nastajali redov-

nici koji su živjeli u zajedničkom, cenobitskom životu, u velikim samostanima, uglavnom ipak daleko od ljudskih naselja.

Na Istoku je tako ostalo uglavnom do naših dana. Na Zapadu su nastali pustinjački redovi, kao što su kartuzijanci, trapisti i cenobitski redovi, kao što su benediktinci, koji su slijedili zakon istočnog monaštva da se grade samostani podalje od ljudskih naselja. Franjevci i dominikanci s načelom prosjačenja razbili su taj zakon monaštva i počeli graditi svoje kućice, a poslije i samostane, u blizini naselja, dok su isusovci odabrali za svoj boravak središta velikih gradova, ali su sačuvali zajednički život i klauzuru. Današnje pak sekularne družbe imaju zavjete, ali žive usred svijeta, bez zajedničkog i bez klauzurnog života.

Istok je sačuvalo neokrtnjen ideal prvotnog redovničkog života udaljenog od ljudi, nastojeći da se tako što više približi Bogu. »U bijegu je spas« — bilo je načelo redovnika koji su stvorili žarišta evanđeoskog života. K tim svetim ljudima su odlazili mnogi biskupi u toku trinitarskih i kristoloških borbi, k njima su se utjecali mnogi kršćanski kraljevi i kneževi za savjet, a neki su se pod starije dane povlačili k njima da se potpuno posvete Bogu i tako dadu primjer moralnog života u Kristu. Tako su ti samostani postali doista tvrđave pravovjerja i svetosti. To su bili svjetionici koji su pokazivali pravac života ljudima i narodima. To je posebno dolazilo do izražaja u onim stoljećima kada je i kultura nalazila svoja glavna uporišta baš u samostanima. Do danas su nam se sačuvala značajna djela, posebno iz umjetnosti, iz tih samostanskih ćelija i radionica. Kad su Arapi upali u Egipat, sjevernu Afriku, Siriju i Srednji Istok, islam se je tu proširio munjevitom brzinom. Nestale su za kratko vrijeme mnogobrojne biskupije... Samo u Sjevernoj Africi u času tog arapskog osvajanja u 7. i 8. st. bilo je 700 biskupa, koji nestadoše kao rukom zbrisani. S njima su nestali i mnogobrojni samostani. Bizant se je ipak odupro arapskoj invaziji i postao nova domovina monaštva.

U desetom stoljeću nastade prvi samostan na poluotoku Atosu koji se proteže u dužini od 50 km, a najveći vrhunac je visok 2030 m. To je lanac mediteranskog krševitog gorja s poljicima, pogodnim za sadnju vinove loze, smokava i maslina. Prvi samostan nazvan Velika Lavra — Megisti Lavra — potječe iz 963. g.* Čitav se je poluotok zatim napučio samostanima te se je nazvao Sveta Gora. Tu su svi pravoslavni narodi gradili samostane svojim redovnicima tako da je Sveta Gora s vremenom postala »monaška republika«, naravno pod vrhovništvom i zaštitom grčke države do njezina pada pod Turke 1492. i poslije njezina oslobođenja od Turaka 1912. Za vrijeme 500 godišnje turske okupacije Sveta Gora se je sačuvala kao autonomna monaška republika moleći dakako Boga za Padišaha i svoga Patrijarha u Carigradu, koji se je našao u teškim prilikama, ali kome su Turci ostavili vjersku autonomiju držeći se propisa vjerske tolerancije, naređene u Kur'anu.

* Prvi benediktinski samostan u Hrvatskoj, koji nam je dokumentarno poznat, sagradio je knez Trpimir 852. god. u Rižinicama u Solinu, a najstariji naš ženski samostan benediktinki potječe iz 964. god., to je samostan u Trogiru, koji postoji i danas.

Kada čovjek stupa na tlo te jedinstvene u svijetu monaške republike, on na tom svetom mjestu ne traži u prvom redu neke povijesne reminiscencije koje mu pobuđuju veličanstveni hramovi, bogate biblioteke i mnoštvo svetačkih relikvija, koje braća istočnjaci toliko i danas cijene, nego traži mjesto na kojemu će vidjeti pravo lice Istočno-pravoslavne Crkve, mjesto koje je dalo bezbroj svetih ljudi i na kojemu se i danas posvećuju mnogobrojni monasi.

I ja sam dakle sa svoja dva prijatelja msgrom Francescom Spanedda i kan. drom Đukom Marićem došao tražeći živu Crkvu Pravoslavnu da je bolje na izvorima upoznam i zavolim u Kristu. Pri tome mi je bio na pameti i jedan od bitnih ciljeva svete godine: pomirenje među kršćanima, kako je to izjavio sam sv. otac Pavao VI. otvarajući svetu godinu. U to pomirenje smo dakle i mi željeli uzidati svoj mali, vrlo skromni kamičak. I tako smo krenuli iz graničnog gradića Uranopolisa. Sa sobom smo imali uredno vizirane pasoše i dva pisma, napisana grčkim jezikom, Nj. svetosti Ekumenskog patrijarha Dimitriosa I., jedno upravljeno meni, drugo svim monaškim zajednicama na Svetoj Gori.* Osim toga smo imali još preporučeno pismo našeg konzulata u Solunu, dozvolu ministarstva za sjevernu Grčku u Solunu i dozvolu grčke policije u Solunu. Toliko dokumenata treba da se prijeđe granica Svete Gore u Uranopolisu! Ali ženama, pa ni najsvetijima, ne pomažu nikakvi dokumenti, jer im je ulaz najstrože zabranjen.

Te smo dakle dokumente predali policiji kada smo se ukrkali u mali parabrodic koji je poveo nas i još oko 30 hodočasnika, većinom mladih ljudi, u pristanište Dafni, koje se nalazi po sredini Svete Gore. S najvećim smo interesom promatrali razne samostane rasijane po Svetoj Gori, uz neke je pristajao naš parabrodic. Osobito se među njima ističe samostan sv. Pantalejmona, u kojem je živjelo preko 400 ruskih monaha, a sada se sva ta ogromna zdanja vidljivo ruše, jer ih nema tko uzdržavati. U njima živi još danas, kako nam reče jedan stari monah koji se s nama vozi, 25 starih monaha (ruska naime vlada ne dozvoljava da novi mladići dolaze na Svetu Goru da se tamo zamonaše).

Sada živi u svim samostanima Svete Gore oko 1500 monaha, a jednom je živjelo, kaže nam profesor sveučilišta Čileanac, koji živi od 1966. u Rimu, oko 40.000 monaha. Očit je dakle brojčani pad u ljudstvu, kao i u zgradama, što smo usput posvuda mogli konstatirati.

●
* Prvo pismo glasi:

Preuzvišeni dr. Frane Franić, nadbiskup, Split, ljubav i mir od Boga.

Kao odgovor na brzoglav Vaše drage preuzvišenosti od 7. tekućega mjeseca, zahvaljujući obaviještavamo, da kao dozvolu pregleda Svete Gore, za Vas i Vaše suputnike, unutar uključujemo toj Svetoj zajednici preporučeno naše pismo.

Zeleći ugodan i duši koristan taj Vaš hodočasnički naum sve najbolje molimo od Boga Vašoj Preuzvišenosti i ostajemo s bratskom ljubavlju i osobitim poštovanjem

Vaše preuzvišenosti ljubljeni u Kristu brat Dimitrios

Drugo pismo je uzela i zadržala Sveta zajednica, kada smo se njoj predstavili, a prije ga nismo fotokopirali te ga ne mogu reproducirati.

Pitamo se što će biti s tom monaškom republikom, ako Pravoslavna Crkva prestane biti državna Crkva grčke države pa se Grčka prestane brinuti za Svetu Goru. Tako stigsomo u središnji samostan koji se nalazi u mjestu Karyes, a smješten je usred Svete Gore. Doveo nas je tamo autobus nakon jedan sat vožnje po vrlo lošem brdskom putu od 8 km. To je jedini put na Svetoj Gori po kojemu kako tako može autobus. Drugih putova nema. Ni taj put ne smije biti asfaltiran. To ne dopuštaju stroga monaška pravila. Preko Svete Gore treba ići ili pješice ili na mazgi. Na samoj Svetoj Gori može se ostati 7 dana, i to badava. Monasi praktikiraju evanđeosku gostoljubivost. Dobrovoljni se doprinosi ipak primaju.

Pođosmo odmah u zgradu grčke policije koja tu zastupa grčku vladu. Tu smo dobili svoje dokumente i dozvolu boravka. Sa svim tim dokumentima pođosmo odmah u zgradu vrhovne uprave svih samostana, kuća, kućica i eremitaža Svete Gore. Tu upravljaju 4 monaha, koji se međutim ne pokazuju hodočasnicima, nego izdaju dozvolu boravka preko dva grčka milicionara koji od nas uzimaju dokumente, unose ih u ured u kojem ureduju ta 4 monaha i donose pojedincima konačnu dozvolu s kojom se može poći u bilo koji samostan Svete Gore i uživati njegovo gostoprinstvo. Tako uzeše i naše dokumente. Očekivali smo da ćemo biti pozvani zbog toga što smo svećenici i što imamo preporučena pisma od Njegove Svetosti. Ali i mi, kao i ostali, dobismo dozvolu da možemo ostati na Svetoj Gori. Sjetili smo se da je prošlih dana papa imenovao nekog biskupa u Ateni za unijate i da su Grci zbog toga ljuti na papu. Možda su bili malo i na nas. Tko zna! Svakako Njegova Svetost Dimitrios nama je poslao svoja vrlo ljubezna pisma nakon toga imenovanja.

Dakle tu nema nikakvih privilegija. Kada se čovjek malo bolje zamisli daje pravo monasima. Dobili smo traženo gostoprinstvo kao i drugi hodočasnici pa smo mogli biti zadovoljni. — U stvari i bili smo zadovoljni. Dobili smo opći pojam o Svetoj Gori i njezinim monasima i pomolili se na tom svetom mjestu: »Da svi jedno budu kao što si Ti Oče u meni i ja u Tebi.« Time smo ispunili osnovni cilj svoga hodočašća. Znali smo unaprijed da svetogorski kaluđeri nisu oduševljeni sa suvremenim ekumenskim gibanjima koja drže nekom vrstom nedozvoljene politike u Crkvi Kristovoj. Ti ipak grčki kaluđeri smatraju sebe čuvarima prave Kristove vjere koja se nalazi u knjigama Novog zavjeta i u dekretima svetih 7 sabora.

Svaka čast tim svetim ljudima! Kada mislim na neke naše teologe koji bi htjeli Crkvu »dehelenizirati«, to jest izraziti vjeru u Presveto Trojstvo i u Kristovo božanstvo ne onako kako su to učinili opći sabori održani u bizantinskom carstvu, i kada počnu govoriti da je besmrtna duša izmišljotina grčke filozofije, onda čovjek čezne da dođe u dodir s tim monasima, autentičnim čuvarima duha prve Crkve, da učvrsti svoju vjeru na njihovoj vjeri. Njih vrijeme nije pregazilo. Oni nam mnogo toga imaju i danas kazati u ekumenskom razgovoru, u kojem sam se nadao duhom otpočinuti.

Na žalost, ništa od toga višeg cilja našeg hodočašća nisam postigao, jer nismo mogli razgovarati s tim svetim ljudima na njihovu grčkom jeziku,

a braću srpske monahe u srpskom manastiru Hilandaru nismo mogli posjetiti, jer iz Karyesa ili Dafnia do Hilandara treba pješaćiti 8 sati. Ako bi možda mazga išla nešto brže, mi nismo vični jahati na mazgi. Tako smo se morali odreći Hilandara.

Bilo je upravo oko 13 sati kad smo svršili sve formalnosti u Karyesu. Od jutra nismo popili ni kapi vode. Ako nam pobjegne jedini autobus koji polazi u 13 sati za Dafni, kako ćemo usred ove planine? Skočimo u autobus pa u Dafni. Kažu nam da je blizu Dafnija stari i čuveni samostan Simon-Petros. Kad smo stigli u Dafni, rekoše nam da do Simon-Petrosa treba pješaćiti tri sata! Bilo je upravo 14 sati. Brodić je polazio za Uranopolis. Skočimo u brodić i s ganućem pozdravismo Svetu Goru, da u Uranopolisu uzmemo prvo piće i prvu hranu toga dana, poslije 16 sati. Šteta što nismo imali pratioca kojega pravoslavca, da nas unaprijed uputi ili da nas prati na putu.

Da smo bili mlađi i spremniji za pješaćenje, mogli smo ostati na Svetoj Gori 7 dana. Ovako smo bili samo 1 dan. Za nas je i to bilo dosta. Vratili smo se dušom punom uspomena i duhovnog zadovoljstva. Ono pak što mi nismo uspjeli izvršiti, nadamo se da će naši mlađi uspjeti. Na povratku smo se na tu nakanu i molili. Jer ovdje su pravi sugovornici između Pravoslavne i Katoličke Crkve. Ovdje prebivaju ljudi Božji, koji traže autentičnu evanđeosku svetost, ljudi kojima ne inponiraju svjetske moći, pa ni crkvene vlasti, nego samo Božja Istina i Božja Ljubav. Ovdje je srce Svete Pravoslavne Crkve. Nije lako osvojiti to srce. Neće ga nitko osvojiti, nikakvi dekreti, a kamoli preporučena pisma, neće tu ništa pomoći nego samo Božja milost. Tu je mjesto autentične molitve, autentične kontemplacije, traženja Boga daleko od svijeta.

Kada će doći vrijeme, da se aktivna Crkva Zapada ujedini s kontemplativnom Crkvom Istoka? Tada će tek zasjati Crkva Kristova u svom pravom sjaju. Molimo se i radimo da do toga što prije dođe!

BJEŽIM OD TEBE...

Sestra Marija od Presv. Srca

Bježim od tebe, Glasu tajanstveni
i duboki,
da ti se ponovno vratim
želeći čuti i jeku tvoju.

Jer mrtve tišine još me više ranjavaju
i pustinje u kojima nema odaziva.

A u tebi je Izvor života i svjetlosti;
U tebi — zov Ljubavi.

Bježim od tebe, Glasu tajanstveni
i duboki —

da ti se ponovno vratim.